Lieta Nr.6-7-00041-16
SKA-887/2016

L Ē M U M S

Rīgā 2016.gada 29.jūnijā

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese J.Briede
tiesnese V.Kakste
tiesnese V.Krūmiņa

rakstveida procesā izskatīja Jelgavas prokuratūras prokurora blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2016.gada 25.februāra lēmumu, ar kuru atteikts pieņemt pieteikumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Jelgavas cietuma Izvērtēšanas komisijas 2015.gada 21.oktobra lēmumu notiesātais /pers. A/ (turpmāk – pieteicējs) tika pārcelts no slēgtā tipa cietuma augstākās režīma pakāpes uz slēgtā tipa cietuma vidējo režīma pakāpi.

2015.gada 26.oktobrī pieteicēja pārstāve zvērināta advokāte vērsās Ieslodzījuma vietu pārvaldē ar apstrīdēšanas iesniegumu, lūdzot atcelt 2015.gada 21.oktobra lēmumu par soda izciešanas režīma pastiprināšanu pieteicējam.

Ieslodzījuma vietu pārvalde, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, 2015.gada 23.decembrī atstāja negrozītu apstrīdēto lēmumu.

2015.gada 9.decembrī Jelgavas prokuratūras prokurors Ieslodzījuma vietu pārvaldei iesniedza protestu, lūdzot pilnībā atcelt Jelgavas cietuma Izvērtēšanas komisijas 2015.gada 21.oktobra lēmumu.

2016.gada 20.janvārī Ieslodzījuma vietu pārvalde sniedza atbildi Nr.1/15-741, kurā noraidīja prokurora iesniegto protestu.

[2] 2016.gada 4.februārī Jelgavas prokuratūras prokurors vērsās Administratīvajā rajona tiesā, lai aizstāvētu pieteicēja tiesības un tiesiskās intereses, un lūdza atcelt Jelgavas cietuma Izvērtēšanas komisijas 2015.gada 21.oktobra lēmumu.

[3] Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2016.gada 25.februāra lēmumu nolemts atteikties pieņemt pieteikumu. Lēmums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Atbilstoši Latvija Sodu izpildes kodeksa (turpmāk – kodekss) 50.^{21}panta pirmajai daļai notiesātais sūdzību par izvērtēšanas komisijas lēmumu var iesniegt Ieslodzījuma vietu pārvaldei 10 dienu laikā no lēmuma pieņemšanas dienas. Panta piektā daļa paredz, ka Ieslodzījuma vietu pārvaldes lēmums nav pārsūdzams. Secināms, ka Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2016.gada 20.janvāra lēmums nav pārsūdzams.

[3.2] Ieslodzījuma vietu pārvaldes lēmums, izskatot sūdzību par cietuma izvērtēšanas komisijas lēmumu, ir iestādes iekšējs lēmums. Strīdi, kas saistīti ar iestādes iekšējiem lēmumiem, risināmi valsts pārvaldes ietvaros pakļautības kārtībā.

[3.3] Līdz 2015.gada 31.janvārim, kamēr nebija stājušies spēkā grozījumi kodeksā, sūdzības vai protestus par brīvības atņemšanas iestādes administratīvās komisijas lēmumiem izskatīja vispārējās jurisdikcijas tiesa. Nav pamata apšaubīt, ka, pieņemot grozījumus kodeksā, likumdevējs ir izvērtējis izvērtēšanas komisijas lēmumu apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas nepieciešamību, mainot iepriekš noteikto kārtību un vairs neparedzot tiesības vērsties tiesā. Tādējādi tiesas kompetencē nav grozīt likumdevēja izteiktu gribu.

[3.4] Apstāklis, ka prokurors iesaistījies personas tiesību aizsardzībā, iesniedzot protestu, nemaina iepriekš izdarītos secinājumus. Administratīvā procesa kārtībā nevar tikt pārbaudīts Ieslodzījuma vietu pārvaldes lēmums, ar kuru noraidīts prokurora protests.

[4] Jelgavas prokuratūras prokurors iesniedza blakus sūdzību par tiesneša lēmumu, norādot, ka no Prokuratūras likuma normām izriet prokurora vispārīgas tiesības ne tikai iesniegt protestu par jebkuru pieņemto nolēmumu, arī par galīgu un nepārsūdzamu, kas satur būtiskus materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumus, bet arī pieteikumu tiesai par nelikumīga akta atcelšanu, neatkarīgi no tiesiskā regulējuma, kāds paredzēts citā likumā. Prokurora protesta iesniegšana ir galīgais tiesību aizsardzības instruments – papildu garantija gadījumā, ja nav citu tiesību aizsardzības līdzekļu.

[5] Paužot viedokli par iespējamo vēršanos Satversmes tiesā, Jelgavas prokuratūras prokurors norāda, ka likumdevējam, pieņemot grozījumus kodeksā, bija jāņem vērā Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92.panta pirmā teikuma regulējums. Kodeksa 50.^{21}panta piektā daļa neatbilst Satversmes 92.panta pirmajam teikumam, jo tiek aizskartas personas tiesības vērsties tiesā, lai panāktu taisnīgu noregulējumu. Šāds tiesību ierobežojums ir būtisks un nesamērīgi ierobežo Satversmes 92.panta pirmajā teikumā garantētās tiesības.

[6] Pieteicēja pilnvarotā pārstāve zvērināta advokāte Rūta Randare iesniegusi viedokli, kurā norāda turpmāk minētos apsvērumus.

[6.1] Notiesātās personas apstākļi brīvības atņemšanas iestādē ir atkarīgi no soda izciešanas režīma. Turklāt personu var nosacīti pirms termiņa atbrīvot no pamatsoda izciešanas, pastāvot vairākiem priekšnoteikumiem, no kuriem viens ir atrašanās brīvības atņemšanas soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē. Redzams, ka no izvērtēšanas komisijas lēmumiem ir atkarīgi notiesāto personu apstākļi brīvības atņemšanas iestādē.

[6.2] Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādījusi, ka situācija, kad brīvības atņemšanas iestādes lēmumi attiecībā uz notiesāto personu rada būtiskas

sekas, tostarp nepieļauj vai paildzina nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas, vērtējama no Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – konvencija) 6.pantā garantēto tiesību skatpunkta (*sk. 1984.gada 28.jūnija spriedumu lietā Campbell un Fell pret Apvienoto Karalisti un 2003.agda 9.oktobra spriedumu lietā Ezeh un Connors pret Apvienoto Karalisti*). Tātad tiesas kontrole nepieciešama, lai notiesātais saņemtu efektīvu aizsardzību.

[6.3] Ar Jelgavas cietuma Izvērtēšanas komisijas lēmumu tika pastiprināts pieteicējam piemērotais soda izciešanas režīms, kas neatļāva viņam 2016.gada martā lūgt nosacītu atbrīvošanu no soda pirms termiņa. 2015.gada 21.oktobra lēmuma pamatā bija pieteicēja it kā pieļautais pārkāpums, par kura izdarīšanu viņš tika ievietots soda izolatorā uz septiņām diennaktīm, lai gan izvērtēšanas komisijas sēdes dienā lēmums par soda piemērošanu bija apstrīdēts. Tādējādi praksē ieslodzītajiem negatīvas sekas rada tas, ka kodeksa 50.[21]panta piektā daļa neparedz tiesības vērsties tiesā par Ieslodzījuma vietu pārvaldes lēmumu.

[6.4] Kodeksa grozījumu anotācijā Tieslietu ministrija atsaucas uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Enea pret Itāliju*, kurā nodibināts, ka konvencijas 6.pants neattiecas uz procedūrām, kas skar ieslodzījuma vietu procedūras. Taču minētā nostādne ir attiecināma uz lēmumiem, kas saistīti ar notiesāto izvietojumu, tādēļ tā nav piemērojama izvērtēšanas komisijas lēmumiem.

[6.5] Vienlaikus pieteicēja pārstāve uzskata, ka prokurora tiesības vērsties tiesā nav ierobežojamas ar kodeksa 50.[21]panta piekto daļu.

Motīvu daļa

[7] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 29.panta pirmo daļu likumā paredzētajos gadījumos publisko tiesību subjektam vai privāto tiesību juridiskajai personai ir tiesības iesniegt iestādē iesniegumu vai tiesā pieteikumu, lai aizstāvētu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses.

Viens no šādiem likumā paredzētajiem gadījumiem ir noteikts Prokuratūras likumā. Likuma 16.panta (personu un valsts tiesību un likumīgo interešu aizsardzība) pirmās daļas 2.punkts noteic, ka prokurors, saņēmis informāciju par likuma pārkāpumu, likumā noteiktajā kārtībā izdara pārbaudi, ja ir pārkāptas ierobežoti rīcībspējīgo, invalīdu, nepilngadīgo, ieslodzīto vai citu tādu personu tiesības un likumīgās intereses, kurām ir ierobežotas iespējas aizstāvēt savas tiesības. Likuma 17.panta otrās daļas 3.punktā un 21.pantā noteiktas prokurora pilnvaras iesniegt pieteikumu tiesā (*sk. Aperāne K. Administratīvā procesa likuma 29.panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 358.lpp.*).

Tātad prokuroram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi Administratīvā procesa likuma 29.panta izpratnē un iesniegt tiesā pieteikumu, lai aizstāvētu tās tiesības un tiesiskās intereses. Par pieteicēju šādā gadījumā uzskatāma persona, kuras interesēs prokurors iesniedz pieteikumu (Administratīvā procesa likuma 31.panta pirmā daļa).

[8] Augstākās tiesas praksē atzīts, ka ar prokurora tiesībām iesniegt pieteikumu tiesā tiek sasniegta prokurora protesta maksimāla iedarbība. Noliedzot prokurora tiesības iesniegt pieteikumu tiesā gadījumā, ja iestāde protestu noraida vai neatbild uz to, protestam kā tiesību instrumentam zūd būtiska ietekme (*sk. Augstākās tiesas 2011.gada 2.maija lēmuma lietā Nr.SKA-545/2011 8.punktu*).

Tāpat, piemēram, atzīts, ka uz prokuroru nevar attiecināt tos pašus procesuālos termiņus, ko attiecina uz citiem procesa dalībniekiem, jo, kā izriet no Prokuratūras likuma, pirms vēršanās tiesā prokurors veic virkni darbību, kuru rezultātā termiņš pieteikuma iesniegšanai tiesā nevar tikt ievērots (*sk. Aperāne K. Administratīvā procesa likuma 29.panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 363.lpp.; sal. Augstākās tiesas 2004.gada 9.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-246 8.3.punkts*).

Tomēr Augstākā tiesa nepiekrīt lietā iesniegtajiem viedokļiem, ka no Prokuratūras likuma normām izriet prokurora tiesības iesniegt pieteikumu tiesai neatkarīgi no regulējuma, kāds paredzēts citā likumā. Šādas neierobežoti plašas tiesības prasīt jebkuras lietas pārskatīšanu tiesā pēc būtības, neņemot vērā attiecīgos procesuālos ierobežojumus, nebūtu saskanīgas ar tiesību sistēmu kopumā. Ja likumā ir tieši noteikts, ka noteikta lietu kategorija nav pakļauta izskatīšanai tiesā, tad Prokuratūras likuma normas, kuras vispārīgi paredz prokurora tiesības vērsties tiesā, lai aizsargātu citu personu tiesības un likumīgās intereses, nav uztveramas kā izņēmums, kas pieļautu šāda pieteikuma iesniegšanu pretēji tiešam likuma noteikumam.

Līdz ar to kodeksa 50.[21]panta piektā daļa, kas noteic, ka Ieslodzījuma vietu pārvaldes lēmums nav pārsūdzams, attiecas arī uz izskatāmo lietu, kurā, aizstāvot privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses, ar pieteikumu tiesā vērsies prokurors.

[9] Vienlaikus Augstākā tiesa uzskata, ka jāpārbauda, vai kodeksa 50.[21]panta piektā daļa nepamatoti neierobežo Satversmē garantētās personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Proti, Satversmes 92.panta pirmais teikums paredz, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Ar jēdzienu „ikviens" parasti saprotama privātpersona, jo publiska persona pēc būtības nevar būt cilvēktiesību subjekts (*sk. Briede J., Višķere I., Litvins G., Bitāns A., Danovskis E. Latvijas Republikas Satversmes 92.panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 127.lpp.*). Tomēr izskatāmajā gadījumā nozīme ir tam, ka prokurora pieteikums tiesā iesniegts, lai aizstāvētu privātpersonas (pieteicēja) tiesības un tiesiskās intereses. Līdz ar to šajā lietā prokurors, vēršoties tiesā, īsteno nevis viņam, bet gan privātpersonai (pieteicējam) piemītošās cilvēktiesības uz taisnīgu tiesu.

[10] Viens no tiesību uz taisnīgu tiesu elementiem ir tiesības uz pieeju tiesai (*sk. Satversmes tiesas 2008.gada 9.maija sprieduma lietā Nr.2007-24-01 8.punktu*), tas ir, iespēja vērsties tiesā, kuras kompetencē būtu lietas izskatīšana pēc būtības.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 92.pants nenozīmē, ka personai tiek garantētas tiesības uz jebkura tai svarīga jautājuma izlemšanu tiesā. Satversmes 92.pants garantē personai tiesības taisnīgā tiesā aizsargāt tikai „tiesības un likumiskās intereses". Tāpēc, lai noskaidrotu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92.pantam, vispirms jāizvērtē, vai apstrīdētā norma skar personas tiesības un likumiskās intereses (*sk. Satversmes tiesas 2014.gada 10.jūnija sprieduma lietā Nr.2013-18-01 10.punktu*).

Tāpat Satversmes tiesa atzinusi – lai nodrošinātu efektīvu tiesu sistēmas funkcionēšanu, tiesības uz taisnīgu tiesu var tikt saprātīgi ierobežotas. Likumdevējam būtu jārūpējas par tiesu atslogošanu no acīmredzami nepamatotu pieteikumu izskatīšanas un jānovērš ļaunprātīga tiesas resursu izmantošana. Tomēr likumdevējam jāņem vērā, ka Satversmes 92.panta pirmais teikums gadījumos, kad tiek skartas personas tiesības un likumiskās intereses, prasa nodrošināt personai vismaz minimālās tiesības vērsties tiesā, t.i., tiesības uz lietas izskatīšanu vismaz vienā instancē. Šādas tiesības var liegt vienīgi izņēmuma gadījumos, kad iestāde attiecībā uz tai īpaši pakļautu personu pieņem iekšēju lēmumu un nav konstatējams būtisks cilvēktiesību ierobežojums Administratīvā procesa likuma 1.panta trešās daļas izpratnē, kā arī netiek skartas šīs personas tiesības un likumiskās intereses Satversmes 92.panta pirmā teikuma izpratnē. Turklāt ir iespējami arī tādi gadījumi, kad iestādes iekšējs lēmums varētu būtiski skart iestādei īpaši pakļautās personas cilvēktiesības un būtu uzskatāms par administratīvu aktu (*sk. Satversmes tiesas 2014.gada 10.jūnija sprieduma lietā Nr.2013-18-01 15.punktu*).

Tādēļ Augstākajai tiesai jāpārbauda, vai brīvības atņemšanas iestādes izvērtēšanas komisijas lēmums par notiesātā pārcelšanu no slēgtā tipa cietuma augstākās režīma pakāpes uz slēgtā tipa cietuma vidējo režīma pakāpi varētu būtiski skart iestādei īpaši pakļautās personas cilvēktiesības.

[11] Līdz 2015.gada 31.janvārim spēkā bija kodeksa 50.[13]panta otrā daļa, kura paredzēja, ka sūdzības vai protestus par brīvības atņemšanas iestādes administratīvās komisijas lēmumiem izskata tā rajona (pilsētas) tiesa, kuras darbības teritorijā atrodas brīvības atņemšanas iestāde, Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Savukārt kodeksa 50.[21]panta piektā daļa, kura šobrīd vairs nepieļauj brīvības atņemšanas iestādes izvērtēšanas komisijas lēmumu pārsūdzēšanu tiesā, tika iekļauta kodeksā ar 2014.gada 2.oktobra likuma grozījumiem, kuri stājās spēkā 2015.gada 1.februārī.

2014.gada 2.oktobra likuma grozījumu projekta anotācijā norādīts, ka likumprojekts „*paredz grozīt kārtību, kādā var iesniegt sūdzību par izvērtēšanas komisijas lēmumu – proti, izvērtēšanas komisijas lēmumu varēs apstrīdēt IeVP priekšniekam 10 dienu laikā no tā pieņemšanas dienas. IeVP lēmums būs galīgs. Ja IeVP izvērtēšanas komisijas lēmumu atcels, tad lieta no jauna tiks izskatīta nākamajā izvērtēšanas komisijas sēdē. Šobrīd LSIK paredz, ka administratīvo komisiju lēmumi bija pārsūdzami KPL noteiktajā kārtībā tiesā, taču tiesa nevar pieņemt lēmumu pēc būtības, jo atbilstoši LSIK 50.[13]panta trešajā daļā noteiktajam, ja tiesa atcēlusi administratīvās komisijas lēmumu, tad šī lieta no jauna izskatāma nākamajā administratīvās komisijas sēdē. Nosakot izvērtēšanas komisiju lēmumu apstrīdēšanas kārtību, tika ņemts vērā Valsts pārvaldes iekārtas likuma 17.panta pirmajā daļā noteiktais, ka tiešās pārvaldes iestādes vadītājs organizē iestādes funkcijas pildīšanu un atbild par to, vada iestādes administratīvo darbu, nodrošinot tā nepārtrauktību, lietderību un tiesiskumu. Līdz ar to IeVP priekšniekam ir pienākums nodrošināt IeVP un tās struktūrvienību darbības tiesiskumu. Tādējādi, ja persona uzskata, ka izvērtēšanas komisija ir pieņēmusi nepamatotu lēmumu, viņai ir tiesības vērsties ar sūdzību pie IeVP priekšnieka, lai nodrošinātu notiesāto tiesību ievērošanu un izvērtēšanas komisijas darbības tiesiskumu. Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) praksē nodibināts, ka Konvencijas 6.panta garantijas uz ieslodzītajām personām attiecināmas tikai atsevišķos gadījumos. Vispārējais princips ir tāds, ka Konvencijas 6.pants neattiecas uz procedūrām, kas skar ieslodzījuma vietu procedūras (sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2009.gada 17.septembra sprieduma lietā „Enea v. Italy" 97.paragrāfu). Konvencijas 6.pants piemērojams gadījumos, kad ieslodzītajām personām tiek piemēroti disciplinārsodi, kuri Konvencijas izpratnē atzīstami par krimināl sodiem (sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2003.gada 9.oktobra sprieduma lietā „Ezeh and Connors v. the United Kingdom" 83.paragrāfu). Tomēr ECT atzinusi, ka ieslodzījuma vietu kontekstā pastāv tiesībpolitiski un praktiski apsvērumi, lai paredzētu ieslodzītajām personām speciālu režīmu drošības un sabiedriskās kārtības apsvērumu dēļ. Šajos gadījumos atsevišķu sankciju izvērtēšana var tikt nodota ieslodzījuma vietu vadībai bez tiesas kontroles paredzēšanas*" (sk. http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/67502D68DE7235DAC2257D1C001E54BB?OpenDocument).

Secināms, ka likumdevējs izvērtēšanas komisijas lēmumus uzskatījis par iestādes iekšējiem lēmumiem – tādiem, kas būtiski neierobežo ieslodzīto personu cilvēktiesības.

[12] Augstākā tiesa nepiekrīt kodeksa grozījumu projekta anotācijā paustajam.

Saskaņā ar kodeksa 50.[4]panta septīto daļu notiesātajiem, kuri sodu izcieš slēgtā cietuma soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē, ir tiesības:

„1) izmantot gadā sešas ilgstošas satikšanās – no divpadsmit līdz divdesmit četrām stundām un sešas īslaicīgas satikšanās – no vienas stundas līdz divām stundām;

2) (*izslēgts ar 11.11.2004. likumu*);

3) iepirkties cietuma veikalā par naudas summu vienas Ministru kabineta noteiktās minimālās mēnešalgas apmērā;

4) izmantot trīs telefonsarunas mēnesī;

5) lietot personisko televizoru un radiouztvērēju (bez balss ieraksta iespējām);

6) no rīta celšanās laika līdz naktsmieram atrasties noteiktā iecirknī ārpus kameras;

7) valkāt personisko apģērbu vai noteikta veida apģērbu;

8) nēsāt īsi apgrieztus matus;

9) dienas kārtībā paredzētajā laikā patstāvīgi apmeklēt cietuma medicīnas daļu, veikalu, ēdnīcu un bibliotēku;

10) piedalīties sporta, kultūras un reliģiskos pasākumos."

Savukārt saskaņā ar minētā panta astoto daļu notiesātajiem, kuri sodu izcieš slēgtā cietuma soda izciešanas režīma vidējā pakāpē, ir tiesības:

„1) izmantot gadā četras ilgstošas satikšanās – no astoņām līdz sešpadsmit stundām un sešas īslaicīgas satikšanās – no vienas stundas līdz divām stundām;

2) (*izslēgts ar 11.11.2004. likumu*);

3) iepirkties cietuma veikalā par naudas summu, kas nepārsniedz trīs ceturtdaļas no Ministru kabineta noteiktās minimālās mēnešalgas;

4) izmantot divas telefonsarunas mēnesī;

5) izmantot tiesības, kas noteiktas šā panta septītās daļas 5.–10.punktā."

Tātad atšķiras tiesību apjoms, ko kodekss garantē notiesātajiem, kuri sodu izcieš slēgtā cietuma soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē, un notiesātajiem, kuri sodu izcieš slēgtā cietuma soda izciešanas režīma vidējā pakāpē.

Atšķirības sevišķi attiecas uz notiesāto tiesībām uz privāto dzīvi, proti, slēgtā cietuma soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē salīdzinājumā ar slēgtā cietuma soda izciešanas režīma vidējo pakāpi ir paredzēts lielāks telefonsarunu skaits mēnesī, kā arī lielāks ilgstošo satikšanos skaits gadā un šādu satikšanos ilgums.

Tiesības uz privāto dzīvi ir ietvertas Satversmes 96.pantā, kurš noteic, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Kā atzinusi Satversmes tiesa, tiesības uz privāto dzīvi ietver arī tiesības veidot un uzturēt attiecības ar ģimenes locekļiem un citiem cilvēkiem (*sk. Satversmes tiesas 2009.gada 23.aprīļa sprieduma lietā Nr.2008-42-01 10.punktu*).

Tiesības uz privāto dzīvi ar zināmiem ierobežojumiem, kas izriet no soda izciešanas mērķa, piemīt arī notiesātajām personām. Satikšanās un telefonsarunas ar sev tuviem cilvēkiem normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā ir viens no veidiem, kā notiesātais var sazināties ar savu ģimeni, tādējādi īstenojot tiesības uz privāto dzīvi (*sk. Augstākās tiesas 2011.gada 17.maija lēmuma lietā Nr.SKA-316/2011 7.punktu*).

Augstākās tiesas ieskatā, lēmums par notiesātā pārcelšanu no slēgtā tipa cietuma augstākās režīma pakāpes uz slēgtā tipa cietuma vidējo režīma pakāpi (par soda izciešanas režīma pastiprināšanu) būtiski skar notiesātās personas cilvēktiesības uz privāto dzīvi, jo no šā lēmuma ir tieši atkarīgs gan telefonsarunu skaits mēnesī (attiecīgi trīs vai divas), gan arī ilgstošo satikšanos skaits gadā (sešas vai četras) un šādu satikšanos ilgums (no divpadsmit līdz divdesmit četrām stundām vai no astoņām līdz sešpadsmit stundām), kādu notiesātais attiecīgajā režīma pakāpē var likumiski izmantot. Pieņemot lēmumu par soda izciešanas režīma pastiprināšanu, kodeksa 50.[4]pantā ietvertais notiesātā tiesību uz privāto dzīvi minimums tiek būtiski samazināts.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa paudusi, ka jebkuram ierobežojumam, kas ietekmē notiesātā civilās tiesības, piemēram, aizliegumam izmantot vairāk

nekā noteiktu satikšanos skaitu, jābūt pārbaudāmam tiesas procesā un ka sūdzības par šādiem civilo tiesību ierobežojumiem ietilpst konvencijas 6.panta (tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā) materiālajā piemērošanas jomā (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 17.septembra sprieduma lietā Enea pret Itāliju 106. un 107.paragrāfu*). Arī attiecībā uz apcietinātajām personām Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka, nosakot maksimālo tikšanās reižu skaitu un ilgumu, kā arī paredzot to uzraudzību, tiek ierobežotas personas tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 9.oktobra sprieduma lietā Moiseyev pret Krieviju 246.paragrāfu*).

Līdz ar to secināms, ka kodeksa 50.[21]panta piektā daļa, kura liedz iespēju vērsties tiesā par cietuma izvērtēšanas komisijas lēmumiem (tostarp par tādiem, ar kuriem pastiprināts soda izciešanas režīms), ierobežo Satversmes 92.panta pirmajā teikumā paredzētās cilvēktiesības.

[13] Turklāt kļūdaina ir kodeksa grozījumu projekta anotācijā ietvertā atsauce (*sk. šā sprieduma 11.punktu*) uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 17.septembra sprieduma lietā *Enea pret Itāliju* 97.paragrāfu, apgalvojot, ka atbilstoši tam konvencijas 6.pants neattiecas uz procedūrām, kas skar ieslodzījuma vietu procedūras. Augstākā tiesa konstatē, ka minētajā paragrāfā Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi tikai to, ka ieslodzījuma vietu procedūras nav saistāmas ar kriminālo apsūdzību konvencijas 6.panta 1.paragrāfa izpratnē. Taču turpat tālāk sprieduma 98.–107.paragrāfā Eiropas Cilvēktiesību tiesa, gan paturot prātā valsts plašo rīcības brīvību attiecībā uz drošības un kārtības nodrošināšanu cietumā, tomēr skaidri paudusi, ka ieslodzītā tiesību ierobežojumi attiecībā uz atļauto satikšanos skaitu aplūkojami konvencijas 6.panta 1.paragrāfā minēto civilo tiesību izpratnē.

[14] Savukārt, analizējot kodeksa grozījumu projekta anotācijā ietverto atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2003.gada 9.oktobra sprieduma lietā *Ezeh un Connors pret Apvienoto Karalisti* 83.paragrāfu, Augstākā tiesa konstatē, ka minētajā paragrāfā Eiropas Cilvēktiesību tiesa apsvērusi jautājumu par robežas novilkšanu starp krimināllietām konvencijas 6.panta izpratnē un ieslodzīto personu disciplinārlietām. Eiropas Cilvēktiesību tiesa pauda, ka ieslodzījuma vietu kontekstā pastāv praktiski un tiesībpolitiski apsvērumi, lai paredzētu speciālu disciplināro režīmu, piemēram, drošības apsvērumi un sabiedriskās kārtības intereses, nepieciešamība reaģēt uz ieslodzīto uzvedības pārkāpumiem, cik ātri vien iespējams, īpaši pielāgotu sankciju piemērošanas iespēja, kāda var nebūt parasto tiesu rīcībā, un ieslodzījuma vietas administrācijas vēlme paturēt galīgo atbildību par disciplīnas uzturēšanu iestādē. No minētā izriet, ka ieslodzīto personu disciplinārlietas noteiktos apstākļos (atkarībā no attiecīgā nacionālo tiesību regulējuma, paša likumpārkāpuma rakstura un paredzamā soda smaguma) var nesasniegt pietiekamu svarīgumu, lai tās aplūkotu kā apsūdzības krimināllietā konvencijas 6.panta 1.paragrāfa izpratnē.

Atbilstoši kodeksa 50.[15]panta otrajai daļai, lemjot par soda izciešanas režīma mīkstināšanu vai pastiprināšanu, izvērtēšanas komisija ņem vērā notiesātā uzvedību brīvības atņemšanas iestādē. Tātad šāda lēmuma iznākums daļēji var būt atkarīgs arī no notiesātā pieļautajiem disciplīnas pārkāpumiem.

Tomēr Augstākā tiesa uzskata, ka ar to nav pietiekami, lai atzītu, ka soda izciešanas režīma maiņas izvērtēšana varētu tikt nodota ieslodzījuma vietu vadībai bez tiesas kontroles paredzēšanas. Iepriekš jau konstatēts, ka lēmums par soda izciešanas režīma pastiprināšanu būtiski skar notiesātās personas tiesības uz privāto dzīvi un ka šādi civilo tiesību ierobežojumi ietilpst konvencijas 6.panta piemērošanas jomā. Savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2003.gada 9.oktobra spriedumā lietā *Ezeh un Connors pret Apvienoto Karalisti* neaplūkoja tādus jautājumus, kas būtu saistīti ar konvencijas 6.pantā paredzēto civilo tiesību aizsardzību. Tādēļ Eiropas Cilvēktiesību tiesas sniegtā interpretācija par konvencijas 6.panta piemērojamību ieslodzīto disciplinārlietām kodeksa grozījumu projekta anotācijā tiek nepamatoti modificēta, nekritiski attiecinot šo interpretāciju arī uz citām ieslodzījuma vietu procedūrām un nevērtējot iespējamo aizskārumu konvencijas 6.pantā minētajām civilajām tiesībām.

[15] Pamattiesību ierobežojums var būt attaisnojams tikai tad, ja tas kalpo noteiktam leģitīmam mērķim – aizsargāt citas konstitucionāla ranga vērtības vai citas svarīgas intereses, kuru aizstāvēšanai ierobežojums ir vajadzīgs (*sk. Satversmes tiesas 2007.gada 16.maija sprieduma lietā Nr.2006-42-01 10.punktu*).

Kaut arī no kodeksa grozījumu projekta anotācijas izriet, ka likumdevējs kodeksa 50.[21]panta piektajā daļā nav saskatījis pamattiesību ierobežojumu, var secināt, ka likumdevēja mērķis ar šo normu ir atslogot tiesas no (likumdevēja ieskatā) mazsvarīgu lietu izskatīšanas.

Tādējādi var atzīt, ka attiecīgā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība, jo tiesu atslogošana no vienas kategorijas lietu izskatīšanas ļauj tām ātrāk un efektīvāk izskatīt citu kategoriju lietas.

[16] Izvērtējot likumdevēja rīcības atbilstību leģitīmajam mērķim, jāpārliecinās par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas tās pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā (*sk. Balodis K. Pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes izvērtēšana Satversmes tiesā. Jurista Vārds, 2016.gada 24.maijs, Nr.21(924)*).

Sabiedrības ieguvums no tā, ka notiesātajām personām tiek liegtas tiesības pārsūdzēt tiesā cietuma izvērtēšanas komisijas lēmumus par soda izciešanas režīma pastiprināšanu, ir tas, ka nedaudz tiek samazināts tiesu noslogojums, ļaujot ātrāk izskatīt citas lietas.

Savukārt notiesātajai personai radītās nelabvēlīgās sekas ir liegtas tiesības uz taisnīgu tiesu situācijā, kurā pastāv būtisks šīs personas cilvēktiesību aizskārums.

Augstākās tiesas ieskatā, šāds pilnīgs liegums tiesībām uz pieeju tiesai, kad būtiski aizskartas personas cilvēktiesības, ir acīmredzami nesamērīgs, ņemot vērā nelielo sabiedrības iespējamo ieguvumu – nedaudz ātrāku tiesvedības procesu citās lietās. Tādēļ Augstākā tiesa uzskata, ka kodeksa 50.[21]panta piektā daļa neatbilst Satversmes 92.panta pirmajam teikumam.

[17] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 104.panta otro daļu, ja tiesa uzskata, ka tiesību norma neatbilst Satversmei vai starptautisko tiesību normai (aktam), tā tiesvedību lietā aptur un nosūta motivētu pieteikumu Satversmes tiesai.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 322.panta pirmo daļu blakus sūdzību izskata tādā kārtībā, kāda šajā likumā noteikta lietu izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Savukārt saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 314.pantu apelācijas instances tiesā tiesvedību administratīvajā lietā aptur saskaņā ar šā likuma 28.nodaļas noteikumiem.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 273.panta 4.punktu tiesa aptur tiesvedību, ja tā pieņem lēmumu iesniegt Satversmes tiesai pieteikumu par tiesību normas atbilstību Satversmei vai starptautisko tiesību normai (aktam) vai arī Satversmes tiesa ir ierosinājusi lietu sakarā ar pieteicēja konstitucionālo sūdzību.

Līdz ar to Augstākā tiesa atzīst par nepieciešamu apturēt lietā tiesvedību un nosūtīt pieteikumu Satversmes tiesai.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 104.panta otro daļu, 273.panta 4.punktu, 275.panta 6.punktu, Satversmes tiesas likuma 17.panta

pirmās daļas 9.punktu, 19.[1]panta pirmās daļas 2.punktu un otro daļu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o l ē m a

Iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai par Latvijas Sodu izpildes kodeksa 50.[21]panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam teikumam.

Apturēt tiesvedību administratīvajā lietā līdz Satversmes tiesas nolēmuma spēkā stāšanās dienai.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese (*paraksts*) J.Briede

Tiesnese (*paraksts*) V.Kakste

Tiesnese (*paraksts*) V.Krūmiņa